

tant de variació dialectal:³ en cat. central predomina *òmpla*; *úmpla* també se sent en ús més vulgar; rep -i com *obrir* en les formes del pres. d'indic. (*omplis*, *ompli*, *omplin*) des de la Rib. d'Ebre cap al sud, en tot el País Val. amb poques excepcions.⁴ D'altra banda, en alguns punts té, igual que *complir*, les terminacions en -eix-, formes de les quals no manquen exemples antics (supra).⁵ Una pronúncia amb o oberta en les formes del temps present és molt difosa al País Val.⁶ i no del tot desconeguda en altres llocs (veg. Moll, *l. c.*, p. 84). El part. passat antic i originari, *omplit*, continua avui a les Balears, València, Algüer i en alguns punts del Principat (Moll, *l. c.*, p. 83); en altres bandes s'usa *omplert*, comú al llenguatge literari i format per analogia dels participis com *ofert*, *obert*, *sufert* (veg. a més el que diem sobre *cobert*, infra). És extraordinària l'antiguitat d'una dada que trobem de la forma *omplert* en el *Decam.* català de 1429: «n'hac *omplit* lo si» però a continuació «l'hach *omplert* en tal manera ---» VIII, § 5, 448 i 9f. (traduint «n'ebbe pie- no --- molto gli *empiè*»).

Una variant d'inf., *emplir* (pronunciada amb *em-* o *am-*), es dona en algunes localitats del dial. occ.: Moll (*l. c.*, p. 83) la localitat a Reus, Pradell de Prior., Cervera, Falsset, i a Esterri (Cardós), La Pobla de S., Tremp i Ponts; JCoromines té anotat *emplir* a Artesa de Lleida (1964) amb la frase «les cadolles són uns clots que s'*amplixen* d'aigua»; *ampli* a Juncosa i Ulldemolins (Prior., 1936), *s'emplix* a Vilafamés (Maestr., 1961), *ampli* a Perafita (Lluçanès). Potser sigui una continuació directa de *implere* com en el cas del castellà *benchir*, port. *encher*, i evidentment també com l'arag. or. *empli* (*implo*, *impler* 'omplo, -es'), usual a Bielsa i Echo (Casacuberta-JCoromines, *BDC* xxiv, 1936, 167b); registrat per JCoromines els anys 60 un cop més a Echo i a més a Jaca.⁷

Omplir ha caigut en desús en el llenguatge parlat del Rosselló i d'algunes parts del dial. or. i occ. En certs llocs de la zona occ., des de Boí a Fraga, ha cedit el seu lloc a *complir* que en el llenguatge antic s'usava, ultra en els seus sentits normals, com a sinònim d'*omplir* (veg. infra). En d'altres llocs, en canvi, *omplir* fou reemplaçat per *emplenar* (amb variant *aplenar*) i *omplenar*, que suposa un creuament entre *emplenar* i *omplir*. L'esmentat estudi de Moll dona *omplenar* en cinc localitats del Rosselló, i *emplenar* en deu, i a més a Puigcerdà i a l'Empordà: Maçanet de Cabrenys, Campmany, Martinet, Figueres, Camallera, i en la zona occ. a Alós, Isavarri, Andorra la V., Llavorsí, Vilaller i Sort.⁸ D'altra banda, *aplenar* segons el mateix estudi de Moll s'usa a Benavarri i Tamarit de Ll.; JCoromines va sentir-la a Perafita (Plana de V.). Notem que *emplenar* (admès per *DFa.*) i *omplenar* es poden sentir en el llenguatge de les persones instruïdes d'aquestes zones i apareixen en diversos escriptors: *emplenar* en el vallespirenc Caseponce, i a més en Roig i Raventós i JCarner, i *omplenar* en els *Croquis Pir.* de Massó i Torrens i en un altre escriptor de l'Emp. (*AlcM*); no hi ha cap indicati que *emplenar* i *omplenar* siguin antics, i en efecte semblen ser formacions posteriors a

l'època medieval, fetes damunt *ple*, -*ena* (notem amb aquest motiu que el cast. *llenar*, que va reemplaçar *benchir*, fou mot format damunt *lleno*, -*na*, no documentat abans del segon quart del S. xvi).

DERIV.: *Omplidura* 'budell de moltó que s'omple de carn de porc copolat i se'n fan botifarres', usual a Val. [Escrig; un ex. de *Canyis* en *AlcM*]; segons aquest darrer diccionari s'usen a Mall.: *ompliguera* 'ganes d'omplir' i *omplidor*, nom d'una cina per a omplir sobrassades. *Ompliment* 'acció d'omplir' [1507, Busa-Nebr.; Lacav. 1696; *DAG.*]. *Omplitiu*, adj. ant., usat per Llull. *Reomplir* 'omplir de nou' [fi S. xv: FAlegre, *Transf.*, i Albert el Gran, *Quesits*; Noller: «Frisosa i de mal humor, *reompli* el calaix amb els objectes que havia estès a terra, i seguí l'escorcollament pels altres calaixos» (*Febre d'Or* II, 89; *DFa.*)]; veg. a més *rublir* (infra).

Complir (escrit també *cumplir* en alguns texts antics), del ll. *COMPLĒRE* 'omplir', 'completar', 'dur a terme, acabar', un altre derivat de *PLERE*. Està ben documentat en el període medieval amb el significat de 'omplir (en sentit material o abstracte)' [Llull: «per menjar e per boure *complex* hom los budells» (*Doctr. Puer.*, ed. Gili, p. 206)]; «[Blanquerna] desirà sa glòria, *complí* sos ulls de plors» (*Blanq.*, *NCL* III, 110.16); Muntaner: «pensé ordonar lo dit castell --- e fiu *complir* les cisternes d'aiga» (*Cròn.*, cap. 259, ed. Barcino VII, 35.5); «sereu *complits* de benediccions» (Eiximeis, *DAG.*); Serra-Amer: «E dix Jesuchrist als servidors: *complits* aquelles gerres d'aygua» (*Gènesi*, 174); el *DTo.* (1660) duu com a sinònims «*Umplir* o *complir*: *Implere*», però ja no Lacav. 1696 ni Belv. 1805, que devien considerar *complir* en aquest sentit antiquat]; avui continua en algunes localitats de la zona occidental, havent-hi reemplaçat *omplir* (supra).⁹

Complir era igualment d'ús freqüent en el sentit de 'completar, acabar', que era també etimològic: «si per auentura la terça part damunt dita no bastarà a les Messions del dit sauí --- que la seynoria que *complezca* et si res ne sobrarà de la dita terça part que sia de la seynoria» (doc. de 1285, *BABL* VII, 251); «e-Is presentà [e los portà] a Salamó / per *complir* lo temple tam bo» (*Lleg. Rim. Sev.*, v. 1091); «E el dit seynor arquebisbe *complí* la missa a dir» (Muntaner, *Cròn.*, cap. 298, ed. Barcino IX, 21.20); «e puis après féu eixir la senyeta e volc *complir* de visitar tot lo regne del Natolí» (ib., cap. 207, VI, 37.17); *complir algú son temps* 'finir la seva vida' (ib., cap. 239, VI, 106.2). A més a més, en les accepcions actuals de 'acomplir, dur a terme (una prometença, un desig, una obligació)', tr., i 'realitzar-se, acomplir-se (un somni, una predicció etc.)', refl., era també corrent des d'un principi [doc. de 1244: «--- e manam que aczò juren de *complir* e de seruar nostres omes» (Pujol, *DocVg. Urg.*, 9.47); 1295 «Par al seyor rey aven[t] esguart als fets e a la carta, que li és venguda novellament del papa, que-Is seus missatges fassen cumplidament lur poder, que-Is matrimonis e la pau --- se *complezgen*» (Finke, *Acta Arag.* III, 43); Jaume I: «Retrau mon senyor Sent Jacme, que fe sens obres morta és. Aques-